

DNA

Nemoc králů je mezi námi

I když by se to mohlo zdát, dna podle profesora Jana Václavíka není vzácné onemocnění. Trpí jí přes 400 tisíc Čechů a Češek. A těch, kteří znenadání zažijí bolestivý dnavý záchvat, tedy silnou pálivou bolest palce, kotníku či kolene, trvajícím i několik dní, bude nevyhnutelně přibývat. Protože tloustneme a stárneme.

Stáňa Sedřová

Dna je metabolické onemocnění, při kterém se v těle hromadí kyselina močová. Když její hladina v krvi překročí určitou mez, začnou se z ní tvořit krystalky urátů, které se ukládají do kloubů a vyvolávají zánět. Po čase se může dna stát chronickou – s trvalými změnami kloubů nebo tvorbou dnavých tofů (tuhých uzlíků z urátů pod kůží).

„Už několik desetiletí postupně počet nemocných dnou narůstá. Důvody jsou dva. populace stárne a změnil se nám životní styl. Stále více lidí trpí obezitou, metabolickým syndromem, máme nepřírodně vysokou spotřebu masa a alkoholu. Netýká se to jen Čechů, jde o celosvětový trend,“ říká kardiolog a internista.

Typickými znaky jsou náhlý záchvat bolesti kloubu (nejčastěji palce u nohy), kůže nad kloubem bývá zarudlá, horká a napjatá. Záchvat často nastává v noci nebo po dietní chybě, například po zvýšené konzumaci alkoholu, masa či vnitřností.

V roce 2020 bylo ve světě odhadováno 55,8 milionu lidí s dnou. Oproti roku 1990 tak statistici zaznamenali nárůst

Illustrace: Baim Syp Žalová

o 22,5 procenta. Prognózy naznačují, že počet lidí s touto nemocí vzroste do roku 2050 na téměř 96 milionů.

K zanedbání nemoci až tak často nedochází. Jakmile pacient dostane záchvat, zamíří většinou k lékaři pro pomoc. „Záchvat je velmi bolestivý. Palec nebo jiný postižený kloub je zarudlý a horký, někteří popisují, že na něm ani nedokážou mít příkrývku. V kloubu se vysráží kyselina močová a akutní zánět kloubu může povolit až za několik dní,“ varuje profesor Václavík.

Příčinou onemocnění je zvýšená tvorba nebo snížené vylučování kyseliny močové

(urátů). Může být dědičná nebo souviset s obezitou, alkoholem, některými léky či onemocněním ledvin. „Například po nějaké opulentní hostině se během trávení výrazně zvýší produkce a hladina kyseliny močové, v důsledku čehož může po několika hodinách vzniknout akutní záchvat. Proto dnavé záchvaty vznikají nejčastěji v nočních a časně ranních hodinách,“ doplňuje specialista.

K onemocnění vede vyšší konzumace červeného masa, vnitřností, mořských plodů a tučných potravin, pití sladkých nápojů a alkoholu (piva a destilátů). Přispívá také nedostatečný příjem tekutin,

obezita, hypertenze a sedavý životní styl.

Předepisují se nízké dávky léku

„Akutní léčbu představují brufen, diclofenac nebo jiné protizánětlivé léky, jako je kolchicin. Jedná se o symptomatickou léčbu, která uleví od bolesti. Ale to nevyřeší podstatu problému. Dlouhodobě jsou pacientům předepisovány léky snižující hladinu kyseliny močové – allopurinol, úprava stravy a životního stylu,“ popisuje lékař, ale rovnou upozorňuje na nešvar, který zaviní návrat dnavých záchvatů.

„Problém je, že málokdy léčba dostane pacienta na cílové hodnoty kyseliny močové (pod 360 mikromolů na litr) tak, aby se výrazně snížilo riziko opakování záchvatů. Lékaři jsou často zvyklí předepisovat sto miligramů allopurinolu denně místo tří set či vyšších dávek, které jsou mnohdy nezbytné k dosažení cílové hodnoty. Navíc tento lék indukují i lidé, kteří mají pouze zvýšenou hladinu kyseliny močové a netrpí dnavými záchvaty ani močovými kameny. Přitom tak by tomu dle světových lékařských doporučení být nemělo,“ dodává profesor Václavík.

„Lékaři by u dny mnohdy měli používat vyšší dávky a vždy hlídat cílové hodnoty,“ doplňuje.

Léčba může trvat i několik let, problém ale nastává po vysazení medikamentů, pokud nedošlo ke změně životního stylu. Jestli lidé nezhubnou, nezačnou se hýbat a jinak stravovat, záchvaty se mohou opakovat. Někdy za šest měsíců, někdy za dva nebo více let.

Léky neberou desítky procent lidí

„A tady nastává potíž. Většina nemocných, a to se týká i těch, které trápí vysoký krevní tlak, cukrovka nebo vysoký cholesterol, nedokáže svůj životní styl změnit. Mají už z dětství zavedený režim, kdy se doma připravuje hodně masa. Nižší socioekonomické vrstvy mnohdy nakupují levnější, a tedy méně zdravé potraviny. A alkohol je rovněž v naší společnosti velký problém,“ upozorňuje ostravský internista a kardiolog.

„Velmi nás trápí, že například nemocní hypertenzí po čase vysadí nebo vůbec nezačnou brát léky. A to jsou desítky procent pacientů. Proč? Na to se ptá většina lékařů. Někdy je problém cena léků, nežádoucí účinky nebo, což je možná nejčastější, neberou nemoc vážně,“ doplňuje. Když takovou cestu zvolí člověk, který trpí dnou, může se dočkat chronického poškození kloubů.

„Artritida se u takových pacientů objeví za deset i více let. Už na první pohled jsou zjevné dnavé tofy, tvrdé usazeniny kyseliny močové v blízkosti kloubů (na ruce, nohou, lokti). Toto poškození už je trvalé,“ varuje lékař.

Dna má poměrně typický profil pacienta, i když se nemoc může objevit i mimo tento vzorec.

Obvykle jde o muže ve věku 40 až 50 let, u žen se dna objevuje spíše až po menopauze, kdy klesá ochranný vliv estrogenu. Nemocní často trpí nadváhou, či přímo obezitou, zvýšeným krevním tlakem, někdy i poruchou metabolismu tuků a cukrovkou druhého typu.

„U dětí je dna opravdu vzácná, jen v případech vrozených syndromů nebo onemocnění ledvin, ale stále více se takto nemocní objevují mezi mladšími dospělými, tedy ve skupině dvaceti a třicetiletých lidí,“ varuje generaci mladých profesor Jan Václavík.

VČERA

Dna bývala označována za nemoc králů, symbol blahobytu. Byla spojována s lidmi, kteří měli bohatou stravu a nadbytek, tedy hlavně s vyššími společenskými vrstvami. Konzumovali hodně masa, vnitřností, zvěřiny, mořských ryb a alkoholu (hlavně vína a piva). Běžný člověk si takový jídelníček v minulosti dovolit nemohl.

Je historicky doloženo, že dnou trpěli Alexandr Veliký, Karel Veliký, Jindřich VIII. (často zobrazován s oteklým palcem) nebo Isaac Newton či Benjamin Franklin. Nejstarší popis nemoci pochází už ze starověkého Egypta. Po staletí se dna léčila jen byli-

nami, koupelemi, pústy a oblaky.

DNES

Dodnes se používá účinný lék – kolchicin, získávaný z ocunu jesenního, který lékaři objevili už v 18. století. Souvislost mezi zvýšením kyseliny močové a dnavými záchvaty je známa od počátku 19. století. Za moderní lék, který je k dispozici od poloviny 20. století, je považován allopurinol, který snižuje tvorbu kyseliny močové. „Tento lék musí pacienti brát opravdu dlouhodobě. V takovém případě nemívají potíže. Matně si vybaví, že měli před řadou let záchvat. Ale jakmile od léčby upustí a neupraví si jídelníček a životní styl, bolestivá ataka si je může opět brzy najít,“ upozorňuje internista.

ZÍTRA

„Diskutuje se pozitivní vliv dnes oblíbených hubnoucích injekcí. Jejich vztah ke dně je ještě ve fázi zkoumání, ale pravděpodobně budou mít velký přínos. Každé kilo dolů je dobré, například i k ovlivnění vysokého krevního tlaku. O jedno kilo snížená váha znamená o jeden milimetr rtuti nižší systolický tlak. Když pacient zhubne kil deset, můžeme vysadit jeden nebo hned dva léky,“ vysvětluje Václavík a doplňuje: „Ovšem musím upozornit, že krátkodobě může rychlé hubnutí riziko záchvatů zvýšit. Metabolické změny zvyšují produkci a snižují vylučování kyseliny močové. Ale jen v ten moment. Do budoucna snížení váhy člověka před dnavými záchvaty ochrání.“ ■

stana.sedova@pravo.cz

Foto: archiv Jana Václavíka

Profesor Jan Václavík

Je přednostou Interní a Kardiologické kliniky FN Ostrava, členem výboru České internistické společnosti a čestným členem Evropské kardiologické a internistické společnosti.

V roce 2003 absolvoval LF UP v Olomouci. Po několika letech, kdy působil v interní medicíně, přidal v roce 2009 atestaci z kardiologie a následně vnitřního lékařství. V roce 2019 byl jmenován profesorem. Specializuje se i na arteriální hypertenzi (vysoký krevní tlak), srdeční selhání či kardiiovaskulární farmakoterapii.